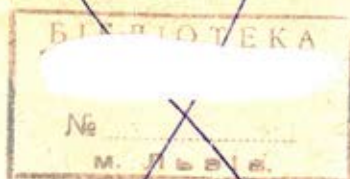

III- 57
434
АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
ПРИРОДОЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ ЛЬВІВСЬКОГО ФІЛІАЛУ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Том V

ВИДАВНИЦТВО АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
КИЇВ — 1956

57
НЗ4

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
ПРИРОДОЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ ЛЬВІВСЬКОГО ФІЛІАЛУ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Том V

стисаю

ВИДАВНИЦТВО АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
КИЇВ — 1956

ПАЛЕОЗООЛОГІЯ

МАТЕРІАЛИ ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ПЕКТИНІД
КРЕЙДЯНИХ ВІДКЛАДІВ ВОЛИНО-ПОДІЛЬСЬКОЇ
ПЛИТИ

С. І. Пастернак

В крейдяній фауні родина пектинід займає визначне місце. Поряд з головоногими та іноцерамами, на яких в основному побудована стратиграфія крейди, пектиніди у значній мірі можуть бути використовані при роботах по розчленуванню крейдяних товщ на яруси та при визначенні їх віку.

На південно-західній окраїні Російської платформи крейдяні пектиніди представлені кількома родами, до яких належить більше двадцяти видів. З них лише незначна частина була описана в літературі (Альт [12], Вейгнер [37], Заренчний [42], Кнер [24], Роголя [34], Савчинська [7] та Фавр [16]).

Однак при цьому було зроблено досить багато помилок, в результаті чого опублікованими даними можна користуватися лише після ретельної їх перевірки. Таким чином, виникла потреба заново опрацювати цілу групу пектинід.

В цій статті автор подає опис двох видів роду *Entolium*. Матеріалом для неї послужили колекції автора, зразки з колекцій В. С. Бутова, М. З. Калужняцької, С. П. Коцюбинського, О. В. Проснякова, І. І. Угрянської та зразки з музейних фондів. Всі вони зараз зберігаються в Науково-природознавчому музеї Львівського філіалу АН УРСР. Для порівняння були використані матеріали Геологічного музею Львівського державного університету, зібрані Б. Кокошинською.

РОДИНА PECTINIDAE

Рід *Entolium* Meek, 1864

Виділені в 1864 р. Міком дві групи гладких пектенів — *Entolium* і *Syncyclonema* — дуже подібні між собою. Як видно з описів, вони відрізняються головним чином скульптурою. В той час як

поверхня стулок у *Entolium* гладка, лише з тонесенькими лініями наростання, у *Syncyclonema* виступають досить грубі концентричні смужки. Це й було причиною їх розділення.

Однак пізніше виявилось, що грубішу концентричну скульптуру не можна вважати постійною ознакою. Іноді вона майже зовсім зникає. Тому Філіппі [30], а після нього Вудс [39] запропонували об'єднати обидві групи в одну. Філіппі пропонував залишити назву *Entolium*, Вудс — *Syncyclonema*. На думку І. А. Коробкова, з яким ми цілком погоджуємося, правильніше залишити для роду першу назву.

Entolium orbiculare Sowerby, 1817

Табл. I, 1—4

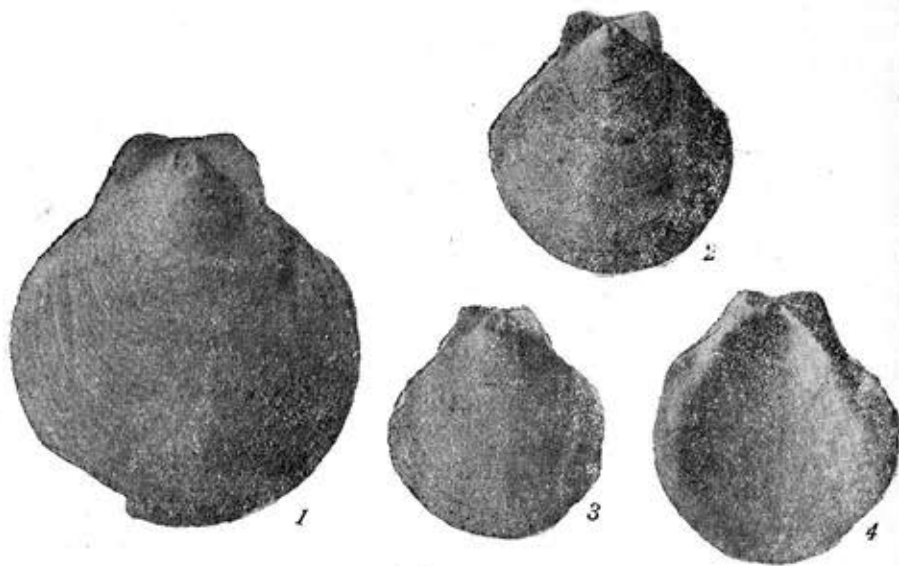
1822. *Pecten laminosa*, Mantell, Fossils of the South Downs., p. 128, pl. XXVI, fig. 8.
1868. *Pecten orbicularis*, Eichwald, Lethea rossica, II, p. 423, pl. XX, fig. 4.
1869. *Pecten sublaminosus*, Favre, Mollusques foss. de Lemberg, p. 143, pl. XIII, fig. 1.
1872. *Pecten orbicularis*, Синцов, Об юрских и меловых окаменелостях, стр. 79, табл. XV, фиг. 1.
1874. *Pecten laminosus*, Zagęczny, O średniem ogniwie w. cenomańskich, str. 162.
1877. *Pecten laminosus*, Frič, Studien böhm. Kreideformation, II, S. 136, Fig. 126.
1902. *Pecten orbicularis*, Wollemann, Fauna Lüneburger Kreide, S. 61, Taf. III, Fig. 4—5.
1902. *Pecten (Syncyclonema) orbicularis*, Woods, Cretaceous Lamellibranchia, p. 145, pl. XXVII, fig. 1—14, non fig. 7 c.
1909. *Pecten (Syncyclonema) orbicularis*, Weigner, Studya nad cenomanem, str. 13.
1911. *Pecten (Syncyclonema) orbicularis*, Bujalski, Dolny cenoman w Niezwiskach, str. 439.
1916. *Pecten (Syncyclonema) orbicularis*, Ravn, Kridtaflejringerne Bornholms, S. 27, Tav. 5, Fig. 6—7.
1937. *Pecten (Syncyclonema) orbicularis*, Lehner, Fauna und Flora fränk. Kreide, I, S. 181, pars, non Taf. XXVI, Fig. 5.
non 1827. *Pecten orbicularis*, Nilsson, Petrificata Suecana, p. 23, tab. X, fig. 12.
non 1874. *Pecten orbicularis*, Zagęczny, O średniem ogniwie w. cenomańskich, str. 161.

Опис. Черепашки рівностулкові, овальні або майже круглі. Стулки дуже тонкі, слабо випуклі, часто трохи нерівносторонні. Воки примаківкового трикутника зрідка прями, частіше трохи вгнуті. Вони поступово, без виразних кутів, переходять у передній та задній краї. Висота черепашок 6—25 мм, зрідка до 45 мм.

На лівій стулці часто виступає дуже полого, слабо помітна складочка, яка проходить радіально від маківки до задньої частини нижнього краю стулки.

Висота примаківкового трикутника (за вимірами 15 зразків) дорівнює 0,32—0,38% висоти стулки. Апікальний кут 94—107°, найчастіше — 99—102°. Вушка маленькі, косо зрізані, майже однакові, злегка витягнуті до верху. Верхні краї вушок утворюють тупий кут. Вушні та замкові крури добре розвинуті.

На більш-менш гладкій поверхні стулок чітко виділяються концентричні ляміни, які заходять одна на одну, як черепиця. На одних екземплярах ляміни плоскі (табл. I, 1, 3), на інших — злегка випуклі (табл. 1, 2). Ширина лямін досить різноманітна, в результаті чого на 5 мм висоти стулки їх припадає 4—15. Часто на одній із двох стулок (переважно на лівій) ляміни частково або

Таблиця I

Entolium orbiculare Sowerby.

с. Великі Борки Тернопільської області, сеноман: 1 — права стулка, $\times 3$; 2 — права стулка, натур. розмір; 3 — права стулка, $\times 3$; 4 — внутрішній бік правої стулки, $\times 1,5$.

зовсім зникають. Крім того, на поверхні спостерігаються тонкі лінії наростання, поперек яких проходять дрібнесенькі риски. Останні можна спостерігати лише при збільшенні в 10—20 разів.

Критичні зауваження. До *Entolium orbiculare* зараховуємо також форми, описані як *Pecten laminosus* Mantell. На думку Мантиеля [26], в першого з цих видів ляміни мають випуклу поверхню, в другого — плоску. За Ремером [35] основна різниця між ними полягає в тому, що *P. laminosus* має ляміни на обох стулках, а *P. orbicularis* — лише на лівій. Вудс [39] вважає можливим об'єднати обидві форми в один вид, але в описі зазначає, що ляміни у них є лише на правій стулці.

Причину таких розходжень в описах, через які до цього часу виникають непорозуміння, нам вдалося зараз виявити.

В с. Великі Борки Тернопільської області в шарах сеноманського піскуватого вапняку ми знайшли чотири зразки *E. orbiculare*, в яких збереглися обидві стулки. З них два зразки мають

однакові ляміни на обох стулках; у третього — тільки ліва стулка вкрита лямінами, а права майже вся гладка, і кілька лямін є лише біля маківки; нарешті, на четвертому екземплярі видно ляміни на правій стулці, а на гладкій лівій — тільки кілька малопомітних дуже пологих концентричних складочок. Разом з тим знайдено кілька окремих стулок, на яких ляміни з'явилися в старшому віці, в результаті чого примаківкова частина залишилася гладкою.

Згадані знахідки є доказом того, що скульптура *E. orbiculare* досить мінлива і тому невеликі відхилення в ній не можуть бути підставою для виділення нових видів.

З цієї ж причини треба скасувати вид *P. sublaminosus* Favre. До речі, на думку Роголя [34], останній походить з подільського сеноману. В колекцію львівської фауни він попав випадково і помилково був описаний Фавром як маастріхтський.

Часто буває досить трудно відрізнити гладкі стулки *E. orbiculare* від *E. membranaceum*. В такому випадку особливу увагу треба звертати на величину апікального кута та на відношення довжини до висоти (рис. 2). Ці труднощі були причиною того, що порівняно недавно Ленер [25] запропонував об'єднати обидва види під назвою *P. orbicularis*.

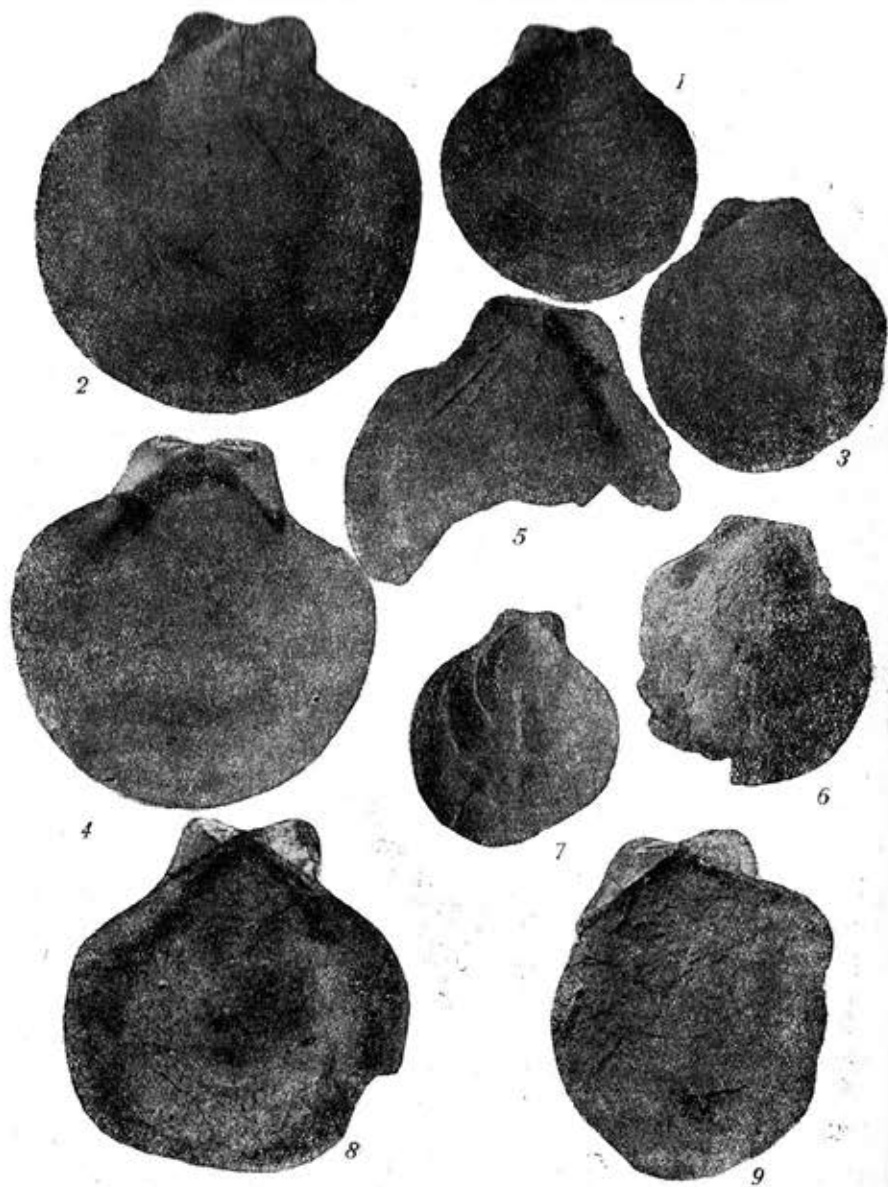
Місцезнаходження. *Entolium orbiculare* Sow. досить часто зустрічається на Волино-Подільській плиті серед піщаних і мергелистих відкладів сеноману. В нашому розпорядженні було 82 досить добре збережених екземпляри, переважна більшість яких зібрана на відслоненнях, а частина відібрана з кернів свердловин. Майже всі вони походять з басейну Дністра (Великі Борки, Тростянець, Рудники, Киданів, Нижній, Бучач, Липа, Слобода-Яришівська) та один з Волині (Низкиничі).

Поширення. Альб-сеноман Англії [39], сеноман острова Борнгольм [32], сеноман Люнебурга [41], турон Чехії [17], сеноман східного Поділля і Донбасу [7, 8], альб півострова Мангیشлаку [6, 9].

Entolium membranaceum Nilsson, 1827

Табл. II, 1—9

1827. *Pecten membranaceus*, Nilsson, Petrificata Suecana, p. 23, pl. 9, fig. 16.
 1841. *Pecten spathulatus*, Roemer, Versteinerungen norddeutschen Kreidegebirges, S. 50, Taf. 8, Fig. 5.
 1848. *Pecten membranaceus*, Kner, Versteinerungen Kreidemergels v. Lemberg, S. 28.
 1850. *Pecten membranaceus*, Alth, Geognosf.-palaeont. Beschreibung v. Lemberg, S. 245, Taf. XII, Fig. 28.
 1868. *Pecten membranaceus*, Eichwald, Lethea rossica, II, p. 429.
 1869. *Pecten membranaceus*, Favre, Mollusques foss. de Lemberg, p. 140.
 1871. *Pecten membranaceus*, Geinitz, Elbthalgebirge in Sachsen, I, S. 191, Taf. 43, Fig. 8—10.
 1872. *Pecten nilssoni* Geinitz, Elbthalgebirge in Sachsen, II, S. 33, Taf. 9, Fig. 15—18.
 1873. *Pecten membranaceus*, Лагузен, Описание окаменелостей белого мела, стр. 36.
 1874. *Pecten orbicularis*, Zaręczyński, O średnim ogniwie w. cenomańskich, str. 161.

Таблиця II
Entolium membranaceum Nilsson:

1 — ліва стулка, 2 — права стулка, 3 — ліва стулка, 4 — внутрішній бік правої стулки, 5 — внутрішній бік лівої стулки, с. Великі Борки Тернопільської області, сеноман; 6 — ліва стулка, с. Нагоряни Львівської області, маастріхт; 7 — ядро правої стулки, с. Мацошин Львівської області, маастріхт; 8 — ядро правої стулки, с. Грибовичі Львівської області, маастріхт; 9 — ядро правої стулки, с. Поршна Львівської області, маастріхт. Усі зразки зображені в натур. розмірі

1889. *Pecten spatulatus*, Holzapfel, Mollusken Aachener Kreide S. 233, Taf. XXVI, Fig. 3—5.
 1889. *Pecten (Entolium) membranaceus*, Griepenkerl, Versteinerungen senonen Kreide v. Koenigslutter, S. 47.
 1889. *Pecten (Entolium) Nilssoni*, Griepenkerl, Versteinerungen senonen Kreide von Koenigslutter, S. 47.
 1901. *Synsyclonema spatulata* J. Böhm, Kreidebildungen Fürbergs, S. 85, Taf. 3, Fig. 37.
 1907. *Pecten membranaceus*, Hennig, Revision af Lamelibanchiaterna, S. 37, Taf. 3, Fig. 6—8.
 1909. *Pecten (Synsyclonema) nilssoni*, Rogala, O niektórych małżach senonu, str. 10, tab. XII, fig. 13.
 1932. *Pecten (Synsyclonema) membranaceus*, Wolansky, Cephalopoden und Lamelibanchiaten der Oberkreide, S. 18, Taf. II, Fig. 12.
 1934. *Pecten membranaceus*, Andert, Kreideablagerungen zwischen Elbe u. Jeschken, III, S. 166, Taf. 9, Fig. 12.
 1937. *Pecten (Synsyclonema) orbicularis*, Lehner, Fauna und Flora fränk. Kreide, S. 181, pars. Taf. XXVI, Fig. 5.

При опрацюванні наших матеріалів між сеноманськими та сенонськими зразками *E. membranaceum* виявилися деякі відмінності. Зараз ми описуємо їх як представників одного виду, відзначаючи характерні ознаки кожної з груп. Пізніше, коли будуть зібрані додаткові дані, можливо, вдасться розділити їх на два види.

Опис. Сеноманські черепашки майже круглі, рівностулкові, іноді трохи нерівносторонні. Примаківковий трикутник низький. Його висота звичайно менша від третини висоти стулки. Боки примаківкового трикутника прямі або дуже мало угнуті.

Звичайно вони поступово переходять у бічні краї, не утворюючи чітких кутів. Апікальний кут дорівнює $102-113^\circ$. Висота черепашки (15—50 мм) майже завжди більша від її довжини. В рідких випадках буває навпаки.

Стулки тонкі, дуже слабо випуклі. Часто видно неглибоку борозну, яка проходить радіально від маківки до нижньої частини заднього краю. Поверхня стулок блискуча, гладка, вкрита тонесенькими лініями наростання та ледве помітними радіальними струминками.

Вушка маленькі. На лівій стулці вони однакові — тупокутні, на правій — майже однакові, причому переднє трохи закруглене. В рідких випадках воно злегка витягнуте вперед. Верхні краї вушок утворюють широкий тупий кут. Вушні та замкові крури добре розвинуті на обох стулках (табл. II, 4, 5).

Сенонські зразки відрізняються від описаних вище сеноманських більшою різноманітністю. У більшості з них черепашки тонші, апікальний кут часто більший (до 120°), боки примаківкового трикутника іноді сходяться з переднім та заднім краями стулки під досить виразними кутами. Переднє вушко правої стулки іноді

Рис. 1. Розрізи через замкові крури *Entolium membranaceum* Nilsson із сеноману с. Великі Борки Тернопільської області, $\times 5$: а — ліва стулка, б — права стулка.

сильніше витягнуте та більш закруглене. На лівій стулці вушка обмежені прямою лінією (табл. II, 6), на правій — такі, як і у сеноманських форм. Замкові крури слабо розвинені і є лише на правій стулці (табл. II, 9). Вушні крури на обох стулках відсутні.

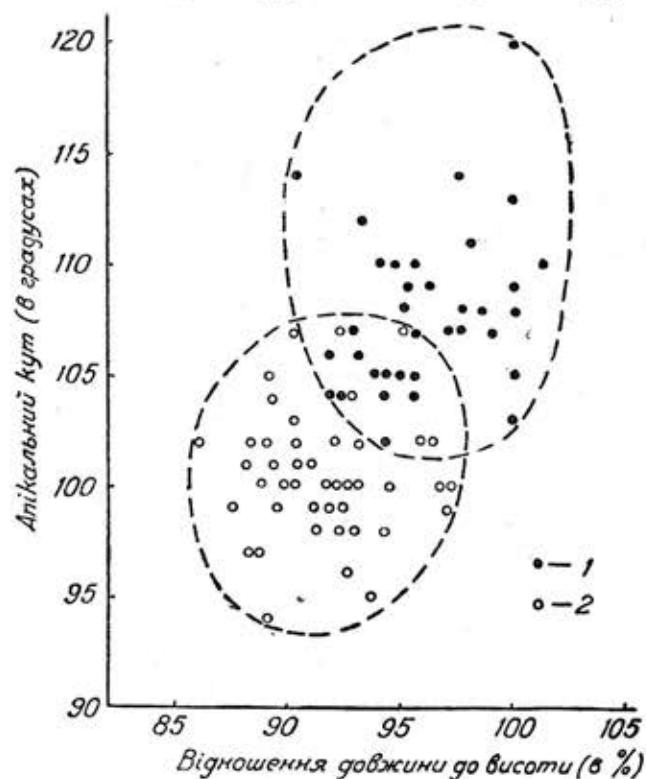

Рис. 2. Діаграма співвідношень величини апікального кута, довжини і висоти стулок: 1 — *Entolium membranaceum* Nilsson; 2 — *Entolium orbiculare* Sowerby.

Критичні зауваження. Ліві стулки *E. membranaceum* дуже подібні до гладких стулок *E. orbiculare*. Це часто було причиною неправильного визначення та змішування по суті різних форм.

Щоб точніше встановити різницю між ними, ми склали діаграму (рис. 2), на якій порівнюємо показники розмірів. Як видно, скупчення точок, що відповідають показникам окремих видів, займають добре розмежовані площі, які перекриваються тільки частково.

Загалом, можна сказати, що стулки *E. orbiculare* мають менші розміри, менший апікальний кут і меншу відносну довжину (порівняно з висотою). Крім того, на поверхні *E. orbiculare* видно тонесенькі риски, що віялоподібно розходяться від маківки. Сліди такої скульптури в *E. membranaceum* спостерігаються дуже рідко.

Дуже часто праві стулки *E. membranaceum* з більшим апікальним кутом і трохи витягнутим переднім вушком описувались як *P. Nilssoni* Goldf. Натомість до виду *E. membranaceum* зараховувались форми з однаковими вушками і меншим кутом.

На нашому матеріалі видно, що вушка правої стулки *E. membranaceum* ніколи не бувають зовсім однаковими: передне завжди трохи сильніше або менш закруглене і витягнуте, ніж задне.

Місцезнаходження. Нами опрацьовано 64 зразки, з них 24 з сеноману (Великі Борки, Боднарівка, Дунів, Яришів), один з кампану (Жидачів), решта з маастріхту (Батятичі, Брюховичі, Грибовичі, Зашків, Завадів, Львів, Городок, Мшана, Нагоряни, Розвадів, Розділ).

Поширення. Сеноман-емшер північної Чехії та Саксонії [13, 19, 33, 36], турон Баварії [19], турон району Гозау в Північних Альпах [43], кампан Померанії [40], мукронатовий сенон острова Рюген [35, 40], кампан — маастріхт Брауншвейга [21], маастріхт Люнебурга [41], маастріхт Саратовського Поволжжя [1].

ЛИТЕРАТУРА

1. А. Д. Архангельский, Верхнемеловые отложения востока Европейской части России, Матер. для геол. России, 1912.
2. В. Г. Камышева-Елпатьевская и А. К. Иванова, Атлас руководящих форм ископаемых фаун Саратовского Поволжья, Саратов, 1947.
3. И. А. Коробков, Справочник и методическое руководство по третичным моллюскам. Пластинчатожаберные, Л., 1954.
4. И. И. Лагузен, Описание окаменелостей белого мела Симбирской губ., Юбил. сб. Горн. ин-та, СПб., 1873.
5. Т. А. Мордвилко, Основные горизонты с фауной пелеципод в разрезах нижнего мела Мангышлака, Стратиграфия и фауна меловых и третичных отложений Средней Азии, Труды ВНИГРИ, нов. серия, вып. 73, 1953.
6. Л. Е. Наливайко, Макрофауна горішньокрейдових покладів південної окраїни Донбасу, ч. II, К., 1936.
7. О. В. Савчинская, Материалы к изучению меловой фауны Подолии, Записки Научно-досл. института геологии Харк. держ. университета, т. VII, 1939.
8. О. В. Савчинская, К стратиграфии верхнемеловых отложений северной окраины Донбасса Бюлл. Моск. об-ва испыт. природы, отд. геол., т. XXVII, (1), 1952.
9. В. П. Семенов, Фауна меловых образований Мангышлака и некоторых других пунктов Закаспийского края, Труды СПб об-ва естествоисп. отд. геол. и мин., т. XXVIII, вып. 5, 1899.
10. И. Ф. Синцов, Об юрских и меловых окаменелостях Саратовской губ., Матер. для геол. России, 1872.
11. Э. Эйхвальд, *Lethæa rossica ou Paléontologie de la Russie*, vol. 2, Période moyenne, Stuttgart, 1865—1868.
12. A. Alth, Geognostisch-palæontologische Beschreibung der nächsten Umgebung von Lemberg, Naturwissenschaftliche Abh., Bd. III, Wien, 1850.
13. H. Andert, Die Kreideablagerungen zwischen Elbe und Jeschken, Teil III, Die Fauna der obersten Kreide in Sachsen, Böhmen und Schlesien, Abh. Preuss. Geol. Landesanst., Neue Folge, H. 159, Berlin, 1934.
14. J. Böhm, Die Kreidebildungen des Fürbergs und Sulzbergs bei Siegsdorf in Oberbayern, Palæontographica, Bd. 38, Stuttgart, 1891.
15. B. Bujalski, Dolny cenoman w Niezwickach i okolicy, Kosmos, rocz. XXXVI, Lwów, 1911.

16. E. Favre, Description des mollusques fossiles de la craie des environs de Lemberg en Galicie, Geneve, 1869.
17. A. Frič, Studien im Gebiete der böhmischen Kreideformation, II, Die Weissenberger und Malnitzer Schichten, Prag, 1877.
18. A. Frič, Studien im Gebiete der böhmischen Kreideformation, III, Die Irserschichten, Prag, 1883.
19. H. B. Geinitz, Das Elbthalgebirge in Sachsen, Palaeontographica, Bd. 20, Cassel, 1871—1875.
20. A. Goldfuss, Petrefacta Germaniae, Teil II, Düsseldorf, 1834—1840.
21. O. Griepenkerl, Die Versteinerungen der senonen Kreide von Königs-lutter im Herzogtum Braunschweig, Palaeontologische Abhandlungen, Bd. IV, Berlin, 1889.
22. A. Hennig, Revision af Lamellibranchiaterne i Nilssons «Petrificata Suecana Formationis Cretaceae», Lund, 1897.
23. E. Holzappel, Die Mollusken der Aachener Kreide, Palaeontographica, Bd. 35, Stuttgart, 1888—1889.
24. R. Kner, Versteinerungen des Kreidemergels von Lemberg und seiner Umgebung, Naturwissenschaftliche Abh., Bd. III, Wien, 1848.
25. L. Lehner, Fauna und Flora der Fränkischen Albüberdeckenden Kreide, Palaeontographica, Bd. LXXXV, Abt. A, Stuttgart, 1937.
26. G. Mantell, The Fossils of the South Downs, or illustrations of the Geology of Sussex, London, 1822.
27. S. Nilsson, Petrificata Suecana Formationis Cretaceae, Lund, 1827.
28. F. Noetling, Die Fauna der baltischen Cenoman-Geschiebe, Palaeontologische Abh., Bd. II, Berlin, 1885.
29. A. Orbigny, Paléontologie Française, Terrains cretacés, vol. III, Paris, 1843—1847.
30. E. Philippi, Beiträge zur Morphologie und Phylogenie der Lamellibranchier, Zur Stammesgeschichte der Pectiniden, Zeitschr. Deutsch. geol. Ges., Bd. 52, Berlin, 1900.
31. J. P. J. Ravn, Molluskerne i Danmarks Kridtaflejringer, Danske Vid. Selsk., Skr. 6, naturvid. og mathem., Afd., Bd. 11, Kjobenhavn, 1902.
32. J. P. J. Ravn, Kridtaflejringerne paa Bornholms Sydvestkyst og deres Fauna, I, Cenomanet. Danmarks geol. Undersogelse, II Række, № 30, Kjobenhavn, 1916.
33. E. A. Reuss, Die Versteinerungen der böhmischen Kreideformation, Stuttgart, 1845—1846.
34. W. Rogala, O niektórych małżach senonu lwowsko-nagórzańskiego, Rozprawy Wydz. mat.-przyr. Ak. Um., B. 49, Kraków, 1909.
35. F. A. Roemer, Die Versteinerungen des norddeutschen Kreidegebirges, Hannover, 1841.
36. A. Seifert, Stratigraphie und Paläogeographie des Cenomans und Turons im sächsischen Elbthalgebiet, Freiburger Forschungshefte, C. 14, Berlin, 1955.
37. S. Weigner, Studya nad cenomanem podolskim, I, Fauna piasków niżniowskich, Rozprawy Wydz. mat.-przyr. Ak. Um., B. 49, Kraków, 1909.
38. T. Wisniowski, Fauna małżów górnej kredy karpackiej okolicy Przemyśla, Kosmos, rocz. XLIII—XLIV, Lwów, 1921.
39. H. Woods, A Monograph of the Cretaceous Lamellibranchia of England, Palaeontographical Society, London, 1899—1913.
40. D. Wolansky, Die Cephalopoden und Lamellibranchiaten der Oberkreide Pommerns, Abh. aus dem geol.-pal. Inst. der Universität Greifswald, H. IX, Greifswald, 1932.
41. A. Wolle mann, Die Fauna der Lüneburger Kreide, Abh. Preuss. Geol. Landesanst. Neue Folge, H. 37, Berlin, 1902.
42. St. Zaręczyński, O średnim ogniwie warstw cenomańskich w Galicyi wschodniej, Sprawozd. Komisji fizyogr. Ak. Um., t. VIII, Kraków, 1874.
43. K. Zittel, Die Bivalven der Gosaugebilde in den nordöstlichen Alpen, II, Denkschr. d. Akad. d. Wissenschaften. Math.-naturw. Classe, Bd. XXV, Wien, 1866.

МАТЕРИАЛЫ К ХАРАКТЕРИСТИКЕ ПЕКТИНИД МЕЛОВЫХ ОТЛОЖЕНИЙ ВОЛЫНО-ПОДОЛЬСКОЙ ПЛИТЫ

С. И. Пастернак

Резюме

Пектиниды наряду с головоногими и иноцерамами могут быть с успехом использованы для целей стратиграфии меловых отложений. Они неоднократно описывались в литературе, но, несмотря на это, до настоящего времени осталось много неясного как в характеристике отдельных видов, так и в вопросе об их вертикальном распространении.

В данной статье на основании изучения довольно обширного материала из Волыно-Подольской плиты приведено описание двух видов: *Entolium orbiculare* Sowerby и *E. membranaceum* Nilsson.

Установлено, что скульптура *E. orbiculare* изменяется в довольно широких пределах. Характерные для этого вида лямины бывают то на двух створках раковины, то на одной из них. Они же могут частично или полностью отсутствовать на правой или на левой створке. До некоторой степени может изменяться и форма лямин — их поверхность и ширина.

Таким непостоянством скульптуры объясняются разногласия в предыдущих описаниях данного вида. *Pecten laminosus* Mantell (с плоскими ляминами на двух створках), *P. sublaminosus* Favre (с более узкими ляминами), *P. orbicularis* у Ремера (с ляминами на левой створке) и *P. orbicularis* у Вудса (с ляминами на правой створке) следует относить к одному виду — *Entolium orbiculare* Sow.

Во многих случаях формы, описанные разными авторами как *P. nilssoni*, представляют собой не что иное, как *E. membranaceum* с немного вытянутым передним ушком правой створки и более широким апикальным углом. Это касается также ранее известных из Волыно-Подольской плиты образцов.

Верхнесенонские представители вида *E. membranaceum* отличаются от сеноманских. У первых замочный край левой створки прямой, замочные куры развиты слабо, ушные — отсутствуют.

В пределах Волыно-Подольской плиты *E. orbiculare* встречается только в сеномане, *E. membranaceum* — в сеномане, кампане и маастрихте.

ЗМІСТ

Палеозоологія

П. П. Балабай, До класифікації роду <i>Poraspis</i> Kiaer	3
С. І. Пастернак, Матеріали до характеристики пектинід крей- дяних відкладів Волино-Подільської плити	14
В. О. Горецький, Фауна онкофорових шарів Поділля	24
І. Г. Підплічко, До вивчення фауни антропогенових хребетних Тернопільської області	45

Зоологія

К. А. Татаринів, Елементи екології та шкідлива діяльність рудої лісової повівки в південно-західній частині України	53
Н. А. Полушина, До біології темного тхора на заході України	68
О. П. Кулаківська, Матеріали до пізнання специфічності моно- генетичних сисунів прісноводних риб	78

Ботаніка

К. А. Малиновський, І. В. Бережний, Матеріали до вивчення чагарничкових і напівчагарничкових пустищ Східних Карпат	81
В. М. Мельничук, Матеріали до еколого-кліматичної характери- стики субальпійського пояса Радянських Карпат	111
К. О. Улична, Зведений список листяних мохів Чернівецької об- ласті УРСР	126
А. С. Лазаренко, К. О. Улична, Гукерія блискуча в Східних Карпатах	145
В. Г. Коліщук, Букові праліси Закарпаття	150